

УДК 636.3.035-658.231

СТАН ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВІВЧАРСТВА УКРАЇНИ Й ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Рецензенти: канд. техн. наук, професор Бойко І.Г.; канд. с.-г. наук Паньків Л.П.

І.А. Помітун, Н.О. Косова, Е.К. Кравцов

Інститут тваринництва НААНУ

Є.З. Петруша, В.С. Ліннік, С.А. Нагорний

Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. П.
Василенка

У статті наведено статистичні матеріали з динаміки чисельності поголів'я овець і кіз, показники виробництва і реалізації вовни, вирощування і реалізації овець та кіз на забій, відтворення і рентабельності виробництва вовни і баранини за період з 1990 по 2008 роки в різних категоріях господарств України і Харківської області, а також основні прогностичні показники розвитку вівчарства до 2015 року.

Ключові слова: вівці, кози, поголів'я, виробництво, вовна, баранина, рентабельність, галузь, розвиток.

Вівчарство – важлива галузь тваринництва, яка забезпечує людей продуктами харчування і сировиною галузі легкої промисловості та сприяє підвищенню використання природних ресурсів і зайнятості населення. Незважаючи на свою унікальність, вівчарство, традиційна в Україні галузь, зазнало найбільших втрат протягом останніх 19 років і нині перебуває у глибокій фінансово-економічній кризі.

Різно скоротилася чисельність поголів'я овець, особливо в сільськогосподарських підприємствах, відповідно і обсяги виробництва вовни, баранини та іншої вівчарської продукції. Галузь із високорентабельної (64,2 % у 1991 р.) з 1995 року перетворилася на нерентабельну. Особливістю сучасного світового вівчарства є те, що за останні роки значно зросла питома вага баранини і виручка від виробництва її досягає 90 %, а від реалізації вовни – близько 10 % [1]. В Україні ринок продукції вівчарства характеризується незбалансованістю попиту і пропозиції, низьким рівнем внутрішнього споживання і недостатньо розвиненою інфраструктурою, низькими закупівельними цінами на вовну (1,2 – 7 грн/кг) і баранину у живій масі (8 – 15 грн/кг), відсутністю інвестицій для розгортання виробництва баранини, овечого молока та продуктів його переробки, а також використання швидко-хутрової сировини [2].

Метою досліджень було проаналізувати особливості виробництва продукції вівчарства в Україні та Харківській області за період 1990-2008 років.

Матеріали та методи досліджень. Матеріалом для проведення досліджень стали результати ведення галузі вівчарства в різних регіонах та категоріях господарств України. У процесі досліджень використовували документи, опубліковані у відкритому друці з 1990 по 2008 роки [4-5].

Результати досліджень. За чисельністю поголів'я овець і обсягом виробництва вовни у 80-ті й 90-ті роки минулого століття Україна займала четверте серед країн колишнього Союзу РСР. До 1990-1992 рр. в Україні переважала тенденція стабільності у виробництві продукції вівчарства, а з 1993 року розпочалося скорочення чисельності поголів'я овець (табл. 1).

Особливістю обліку показників розвитку вівчарства і козівництва є те, що окремі показники їх роботи органи статистики враховують сумісно.

**1. Чисельність поголів'я овець та кіз в Україні та Харківській області
(на кінець року), тис. голів**

Назва регіону	Назва показника	Роки						
		1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Усі категорії господарства								
Україна	Усього овець і кіз	8418,7	4098,6	1875,0	1629,5	1617,2	1678,6	1726,9
	у т.ч. овець	7896,2	3209,3	963,1	872,2	924,7	1033,8	1095,7
	кіз	522,5	889,3	911,9	757,3	692,5	644,8	631,2
	із них вівцемяток	3251,0	1738,8	593,5	609,6	655,7	750,5	805,9
	козема-ток	375,0	601,8	648,2	548,4	501,7	477,1	468,7
Харківська область	Усього овець і кіз	284,6	159,4	79,5	53,7	49,7	53,1	59,0
	у т.ч. овець	261,2	106,9	17,5	10,1	11,2	17,2	24,1
	кіз	23,4	52,5	62,0	43,6	38,5	35,9	34,9
Сільськогосподарські підприємства								
Україна	Усього овець і кіз	7165,5	2423,3	413,3	270,9	283,3	301,2	300,1
	у т.ч. овець	7164,1	2420,7	412,4	268,8	281,0	298,4	298,1
Харківська область	Усього овець і кіз	257,2	99,3	14,2	4,9	4,3	7,2	9,9
	у т.ч. овець	257,2	99,2	14,2	4,9	4,3	7,2	9,9
Господарства населення								
Україна	Усього овець і кіз	1253,2	1675,3	1461,7	1358,6	1334,0	1377,4	1426,8
	у т.ч. овець	732,1	788,6	550,7	603,4	643,7	735,4	797,6
Харківська область	Усього овець і кіз	27,4	60,1	65,3	48,8	45,4	45,9	49,1
	у т.ч. овець	4,0	7,7	3,3	5,3	6,9	10,0	14,8

У загальній чисельності поголів'я овець і кіз в усіх категоріях господарств України в 1990 році на частку овець припадало 93,8 % і кіз 6,2 %, а в Харківській області - відповідно 91,8 % та 8,2 %. Практично все поголів'я кіз знаходиться всі

ці роки в господарствах населення. Збільшення чисельності поголів'я кіз відбувалося протягом перших 10 років (з 522 до 912 тис. голів), а в наступні роки зменшилось до 631 тис. голів у 2008 р., що на 20 % більше ніж їх було в 1990 році.

За період з 1990 по 2008 роки в господарствах усіх категорій України чисельність кіз у загальному поголів'ї овець і кіз, у зв'язку з різким скороченням поголів'я овець, зросла з 6,2 % до 36,5 %, а в Харківській області - відповідно з 8,2 % до 59,1 %. Поголів'я овець зосереджується переважно в сільськогосподарських підприємствах, а кіз – у господарствах населення.

Поголів'я овець за перші 15 років скоротилося в усіх категоріях господарств України в 9 разів, а в Харківській області - у 26 разів. Протягом останніх трьох років поголів'я овець в Україні зросло на 25,6 %, а в Харківській області – збільшилося в 2,4 раза.

У сільськогосподарських підприємствах у цілому за період з 1990 по 2008 рік поголів'я овець в Україні зменшилося у 24 рази і в Харківській області – у 26 разів. У господарствах населення спостерігалось зростання поголів'я овець на 9 % по Україні, а по Харківській області – у 3,7 раза.

Необхідно зазначити, що в грудні 2009 року на базі Інституту тваринництва УААН проведено обласний семінар, на якому була розглянута і прийнята «Програма основних напрямів розвитку галузі вівчарства Харківської області на період до 2015 року» [3] із нарощування та ефективного виробництва вовни, баранини, продуктів переробки овечого молока й овчин. У програмі розкриті причини виникнення кризових явищ, завдання і шляхи їх реалізації та заходи і механізми виконання й фінансового забезпечення. До кожного району області на кожен рік доведені завдання щодо збільшення чисельності поголів'я та обсягів виробництва вовни й баранини в розрізі сільгосппідприємств і господарств населення.

Виробництво овечої вовни у господарствах усіх категорій України (табл. 2) за цей період зменшилось у 8,2 раза, у Харківській області – у 17,5 раза, а реалізація вовни у фізичній вазі по Україні – у 41 раз. Особливо значне зменшення виробництва вовни відбулося у сільгосппідприємствах України – у 32 рази, Харківській області – у 45 разів, а в господарствах населення зменшення становить 12 %.

Настриг вовни є основним показником вовнової продуктивності овець. У господарствах населення настриг вовни у фізичній вазі від 1 голови був на 1,3-2,0 кг більший, за сільгосппідприємства, що свідчить про незадовільні умови годівлі, утримання і догляду, а також призводить до погіршення показників вирощування і реалізації овець і кіз на забій (табл. 3) та показників відтворення і ефективності вівчарства (табл. 4).

Аналіз показників вирощування й реалізації овець і кіз на забій свідчить про те, що за період з 1990 по 2008 рік у сільгосппідприємствах України і Харківської області обсяги вирощування і реалізації на забій скоротились у 20-25 разів, а в господарствах населення – істотних змін не відбулося, і тому в цілому по господарствам усіх категорій зменшення обсягів за цими показниками становить 2,1-3 рази.

Дані, наведені в табл. 4, також свідчать про те, що різке погіршення ефективності вівчарства у сільськогосподарських підприємствах обумовлене незадовільним забезпеченням кормами, незбалансованістю кормових раціонів, порушеннями технології утримання й годівлі.

Ціна реалізації на вовну залишається вкрай низькою, що не стимулює виробників до відновлення обсягів виробництва вовни досягнутих у минулі роки.

2. Показники виробництва і реалізації вовни в Україні та Харківській області

Показники	Назва регіону	Роки						
		1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Усі категорії господарства								
Вироблено вовни у фізичній вазі, т	Україна	29804	13926	3400	3195	3277	3449	3755
	Харк. обл.	982	424	85	44	43	46	56
у т.ч. овечої	Україна	29700	13800	3230	3023	3119	3304	3621
козиної	Україна	104	126	170	172	158	145	134
Реалізовано вовни у фізичній вазі, т	Україна	27106	7804,2	1387,7	546,7	528,3	622,0	659,0
Настриг вовни від 1 голови у фіз. вазі, кг	Україна	3,4	2,9	3,0	3,5	3,6	3,6	3,5
	Харк. обл.	3,2	2,8	3,0	3,9	3,4	3,6	2,8
Сільськогосподарські підприємства								
Настриг вовни у фіз. вазі, т	Україна	26466	9733	1311	692	704	751	809
	Харк. обл.	963	373	52	12	10	13	21
Настриг вовни від 1 голови у фіз. вазі, кг	Україна	3,4	2,5	2,4	2,6	2,6	2,7	2,7
	Харк. обл.	3,2	2,7	2,5	3,1	2,1	3,0	2,9
Господарства населення								
Настриг вовни у фіз. вазі, т	Україна	3338	4193	2089	2503	2573	2698	2946
	Харк. обл.	19	51	33	32	33	33	35
Настриг вовни від 1 голови у фіз. вазі, кг	Україна	4,2	4,2	3,8	3,8	4,0	4,0	3,8
	Харк. обл.	5,5	4,6	5,6	4,5	4,5	3,9	2,8

При собівартості виробництва вовни і баранини, яка відповідно у 3,2-6,4 та 1,3-2,2 раза перевищує реалізаційну ціну, рівень рентабельності виробництва цих видів продукції є збитковим, хоча за 2008 рік збитковість виробництва баранини по Україні зменшилась на 7,8 %, а по Харківській області – у 6,5 раза, за рахунок зростання ціни на м'ясо.

В останні роки спостерігається поступове зростання попиту та цін на баранину і племінну продукцію. Так, у 2008 році, у порівнянні з 2006 роком, реалізаційна ціна за 1 т живої маси овець і кіз на забій зросла з 4200 грн. до 9643 грн., а за 1 т живої маси племмолодняку відповідно збільшилась з 6800 грн. до 19250 грн., що створює привабливіші умови для поширення інтенсивних технологій з виробництва вовни і особливо баранини.

3. Показники вирощування й реалізації овець і кіз на забій в Україні та Харківській області, тис. тонн

Показник	Назва регіону	Роки						
		1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Усі категорії господарства								
Вирощено приросту в живій масі	Україна	99,3	49,8	39,0	32,3	32,3	34,2	36,3
	Харк. обл.	3,0	1,3	1,0	1,2	1,5	1,3	1,4
Реалізовано на забій у живій масі	Україна	102,8	87,7	38,8	36,2	32,9	31,3	34,6
	Харк. обл.	3,1	1,9	0,7	2,0	1,5	1,2	1,3
Вироблено баранини у забійній вазі	Україна	45,8	39,5	17,2	16,2	14,6	15,3	17,1
Сільськогосподарські підприємства								
Вирощено приросту в живій масі	Україна	60,2	12,5	3,2	3,4	3,1	3,2	3,1
	Харк. обл.	2,3	0,5	0,1	-	-	0,1	0,1
Реалізовано на забій у живій масі	Україна	65,5	40,0	5,3	2,0	1,8	2,0	2,6
	Харк. обл.	2,0	1,2	0,2	0,1	-	-	0,1
Господарства населення								
Вирощено приросту в живій масі	Україна	39,1	37,3	35,8	28,8	29,2	31,0	33,2
	Харк. обл.	0,7	0,8	0,9	1,2	1,5	1,2	1,3
Реалізовано на забій у живій масі	Україна	37,3	47,7	33,5	34,2	31,1	29,3	32,0
	Харк. обл.	1,1	0,7	0,5	1,9	1,5	1,2	1,2

Розроблена в Україні Державна цільова програма розвитку тваринництва на період до 2015 року вивчає й основні пріоритети розвитку галузі вівчарства і козівництва, яка передбачає збільшення поголів'я овець в усіх категоріях господарств України з 1,06 млн. голів до 1,4 млн. голів, у тому числі у сільгосппідприємствах з 400 тис. голів до 700 тис. голів і в господарствах населення – з 0,66 млн. голів до 0,7 млн. голів.

По Харківській області передбачається зростання до 2015 року поголів'я овець до 66,2 тис. голів, у т. ч. у сільгосппідприємствах до 33,4 тис. голів або в 3,4 раза.

Виробництво вовни довести до 225 тонн, реалізацію овець на забій у живій масі – до 2500 тонн. Забезпечувати заготівлю кормів на 1 вівцю на рік 5,5-6,5 ц корм.од, одержання настригу вовни на вівцю по 3,4 кг і середньодобові прирости на вирощуванні і відгодівлі – до 550 г.

4. Показники відтворення та ефективності вівчарства в Україні та Харківській області (сільгосппідприємства)

Показник	Назва регіону	Роки						
		1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Усі категорії господарства								
Вихід приплоду на 100 маток, голів	Україна	92	66	67	77	76	76	72
	Харк. обл.	72	57	46	74	61	109	86
Рівень рентабельності виробництва вовни, %	Україна	-3,6	-80,8	-74,4	-72,8	-78,1	-80,6	-74,7
	Харк. обл.	-8,9	-48,2	-79,6	-84,3	-81,4	-73,2	-72,6
Рівень рентабельності виробництва баранини, %	Україна	-6,1	-54,3	-47,8	-32,1	-34,3	-46,4	-38,6
	Харк. обл.	-21,2	-43,1	-61,4	-47,3	-55,5	-66,3	-10,2

Висновок. Розвиток галузі вівчарства України до прогнозних показників 2015 року має здійснюватись за рахунок:

- створення репродуктивних господарств в окремих регіонах, завезення необхідних генетичних ресурсів для поліпшення місцевих порід, міцної кормової бази і налагодження кадрового забезпечення галузі;
- збільшення чисельності поголів'я;
- стимулювання збільшення обсягів та забезпечення беззбиткового виробництва продукції вівчарства і козівництва товаровиробникам різних форм господарювання.

Бібліографічний список

1. Туринський В.М. Обґрунтування і розробка системи технологічних рішень та способів виробництва продукції вівчарства: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. д-ра с.-г. наук /В.М. Турчинський.-К.:НАУ, 2005.- 43 с.
2. Державна цільова програма розвитку тваринництва на період до 2015 року.- К.:Кабмін України, 2009.- 25 с.
3. Програма розвитку вівчарства в господарствах Харківської області на період до 2015 року.- Х.: Голов.упр.агропромрозвитку облдержадміністрації, 2009.-16 с.
4. Сільське господарство України за 2008 рік: [Статистичний зб.]. -К.: Держкомстат України, 2009.- 370 с.
5. Харківська область у 2008 році: [Статистичний щорічник]. -Х.: Голов.упр.статистики Харківської області, 2009.-580 с.

СОСТОЯНИЕ И НАПРАВЛЕНИЕ РАЗВИТИЯ ОВЦЕВОДСТВА УКРАИНЫ И ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Помитун И.А., Косова Н.А., Кравцов Э.К., ИЖ НААНУ

Петруша Е.З., Линник В.С., Нагорный С.А., ХНТУСХ

В статье приведены статистические материалы по динамике численности поголовья овец и коз, показатели производства и реализации шерсти, выращивания и реализации овец и коз на убой, воспроизводство и

рентабельность производства шерсти и баранины за период с 1990 по 2008 годы в разных категориях хозяйств Украины и Харьковской области, а также основные прогнозные показатели развития овцеводства до 2015 года.

Ключевые слова: овцы, козы, поголовье, производство, шерсть, баранина, рентабельность, отрасль, развитие.

DEVELOPMENTAL TRENDS AND STATE OF SHEEP HUSBANDRY IN UKRAINE AND KHARKIV AREA

Pomitu L., Kosova N., Kravtsov E.; Institute of animal science, NAASU

Petrusha E., Linnik V., Nagorniy S., Kharkiv national technical university of agriculture

This article presents the statistic analysis data on goat and sheep livestock number boost. Economic parameters on sheep, goat, wool production and market are presented. The statistic analysis was fulfilled on sheep reproduction, wool and mutton manufacture profitability in Ukraine and Kharkiv area during 1990-2008 years span. The test was fulfilled on the various farms. The developmental trends of sheep husbandry were prognosticated in the farm program, elaborated up to 2015.

Key words: sheep, goat, livestock, production, wool, mutton, profitability, branch, development.

УДК 34:636.004.89

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТВАРИННИЦТВІ

Рецензент: канд. с.-г. наук Ткачова І.В.

С.Ю. Рубан

Національна академія аграрних наук України

О.С. Погорєлов

Харківський національний аграрний університет

Л.В. Гончаренко

Інститут тваринництва НААН України

У статті висвітлено основні підходи щодо використання програмних засобів, що не потребують правового захисту інтелектуальної продукції, що створена або ґрунтується на запровадженні сучасних інформаційних технологій зі застосуванням комп'ютерної техніки.

Ключові слова: **інформаційні технології, комп'ютер, програмні засоби, авторське право, маркетинг, тваринництво.**

Як було зазначено раніше, ефективне виробництво продуктів тваринництва в Україні вимагає широкого запровадження інформаційних технологій, що спираються на застосування комп'ютерної техніки та сучасного програмного забезпечення. Світовий довід використання такого підходу свідчить про те, що таким чином можна підвищити не тільки ефективність виробництва, а й маркетингову діяльність, що орієнтована на збут виробленої продукції. Тому особливого значення набувають проблеми правового захисту елементів інформаційних технологій, що застосовуються в сучасному тваринництві [1-2].

Але низький рівень фінансування наукових та навчальних установ АПК не дає змоги забезпечувати комп'ютерний парк установи сучасними програмними засобами, що передбачає додаткові витрати на їх придбання та ліцензування.